Bevezető

Mint nagykaposi születésű, mindig késztetést éreztem arra, hogy a nagykaposi római-katolikus egyházközség múltját, történelmét megismerjem.

Kutatásaimat az Országos Levéltárban és az Országos Széchényi Könyvtárban végeztem.
Már korábban is újságokból ollóztam ki cikkeket, fotókat. Édesapám fotóiból is válogattam, valamint az utóbbi években én is sokat fotóztam, mint például a harangszentelésen, szoborszentelésén és a Szent István szobor szentelésén.
Ezeket az írásokat, fényképeket próbáltam szerény tudásom szerint ebbe a füzetbe összeállítani.
Sajnos a különböző dúlásokban a leleszi és a jászói levéltárakban sok dokumentum elpusztult.
Valószínű, hogy az 1980-as években sajnálatos hibás döntés miatt a műemlék jellegű plébániákat lebontották, ekkor is sok értékes irat eltűnt, tönkre ment.
Haraszy Károly „Az Ungi református egyházmegye" című könyvében többször utal a „Kiskaposi római-katolikus plébánia" című írásra. Jó lenne ezt az írást megtalálni. Jómagam is már régóta keresem.

A leleszi prépostság több századon keresztül meghatározta a kaposiak lelki, szellemi és gazdasági életét.
Ebben a füzetben biztosan van olyan írás és fénykép, melyek már ismertek, de talán lesz olyan is, mely a kaposiaknak újdonságot jelent.

Sok szeretettel nyújtom át a kedves nagykaposi híveknek, barátaimnak ezt a kis összeállítást a nagykaposi római-katolikus egyházközség egy pár évtizedes történetéről.
Kívánok a kedves híveknek és a mindenkori plébánosuknak erőt, egészséget.
A Jóisten áldja és segítse meg mindannyiukat.

Mikolajcsik János, volt
nagykaposi kántor-tanító fia:

Mikolay (Mikolajcsik) Imre s.k.

Budapest, 2011. április 26.

NAGYKAPOSI

RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZKÖZSÉG

VÁZLATOS

TÖRTÉNETE

és az Egyházközség életével kapcsolatos írások és fényképek

2006. MÁJUS

PREMONTREI REND MAGYARORSZÁGON, LELESZEN, JÁSZÓN ÉS NAGYKAPOSON

1120 **Karácsonyának ünnepén Szt. Norbert (1080-1134) és negyven társa a franciaországi Premontrében ünnepélyes fogadalmat tett az Ágoston Regula szerinti életre. Ennek időpontjától számítják a premontrei rend megalakulását.**

1126 **II. Honorius pápa a fogadalmat megerősítette.**

1130 **Magyarország első premontrei monostora Nagyvárad mellett II. István király uralkodása idejében Váradhegyfokon épült. (Az 1130-as időpont csak valószínűsíthető.)**

LELESZ

1132 **II. Béla király Ung, Zemplén és Szabolcs megyei birtokaiból – keresztapai ajándékul – Boleszlónak, a későbbi váci püspöknek ajándékozott 16 falut. Boleszló váci püspök (1188-1212), a II. Bélától kapott birtokból alapította a Leleszi Prépostságot. III. Béla ezt megerősítette.**
Ide tartozott: Kis- és Nagykapos, Pólyán és Sislocz is.
Imre király az oklevelet megsemmisítette.

1214 **II. Endre király az oklevelet megerősítette.**

1214 **Katapán egri püspök Szent Kereszt emlékezetére Istennek szentelt templomot és monostort építtetett Leleszen.**
A prépostság a XIV., XV. és XVI. századokban szüntelen harcot vívott a maga birtokáért az elhatalmaskodó főurak ellen. Ilyenek voltak a csicseri nemesek, Pálócziak, Drugethek, Perényiek, Serédy Gáspár, Bebek Ferenc. Sok kárt okozott a leleszi prépostságnak a tatárjárás, a törökdúlás, a cseh zsebrákok fosztogatása és a reformáció is.

1403 **A Pálóczy testvérek (Mátyás és Mihály), nagybátyjuk Pálóczy Domonkos, leleszi prépost halálakor a prépostságot megtámadták és kirabolták.**

1532 **A leleszi prépostot, Péchy Jánost, Serédy Gáspár garázda – Leleszre betörve – foglyul ejtette és Kövesd várába csukatta. Onnan Homonnay Ferenc kiszabadította és ezért a prépost Kapost kilencszáz forintért kénytelen volt neki átadni.**

1567 **Schwendi Lázár, császári tábornok a prépostság javait Nagymihályi Sándornak, Vékey Ferencnek és Panka Péternek elzálogosította.**

1569 **A premontreiek Leleszt elhagyták. Ezután mintegy 150 évig nem voltak premontreiek Magyarországon. A monostor több évig üresen állt, majd a hazai törvények értelmében világi papoknak adományozták.**

1580 **Lelesz, mint konvent hiteles hely újból megkezdte működését a világi papokkal. A világi prépostok lassanként visszaszerezték az elzálogosított birtokaikat, sőt Szegedi Pál prépost kérelmére (1588-ban) a vármegye száz forintot adott a prépostság épületeinek a helyreállítására.**

1593 **A Bocskay-féle felkelés egyenlőre ismét véget vetett a leleszi prépostságnak.**

1605 **Április 17-én a Szerencsen tartott országgyűlés a leleszi levéltárat két nemes hites tagra, egy jegyzőre és egy írnok gondjaira bízta.**

1620 **A leleszi prépostság javait a besztercebányai országgyűlés a korona elidegeníthetetlen birtokának nyilvánította.**

1623 **Telkessy István prépost Kis- és Nagykapost Rédey Ferenc özvegyétől visszavásárolta. (Előzőleg Bethlen Gábor tulajdona is volt.)**

1674-1680 **Mochay András prépostsága a Thököly-féle mozgalmak idején ismét támadásoknak volt kitéve. A levéltárat a prépost az ungvári várba (egyesek szerint a munkácsi várba) mentette. Ezeknek egy részét az ottani zsoldosok – nem ismervén az iratok becsét – az ágyuk folytására használták. A vár kapitánya Bercsényi Miklós az iratok megmaradt részét visszavitette Leleszre.**

1697 **Junius 12-én I. Lipót király oklevelével Leleszt az ausztriai Perencz Schölinger prépostnak adományozta.**

1710 **A perneczi prépostság – anyagi okok miatt – királyi engedéllyel a Laouka-i apátság kezébe került (Jászóval együtt), melynek prépostja Tahvári és Tarkeöi Tahy Károly (1710-1729) táblai főpap lett.**

1787 **Az apátság felosztásáig Lelesz prépostjait a hiteleshelyi rendtagok adták és adminisztrálták a leleszi, kaposi és a királyhelmeci plébániákat.**

1802 **I. Ferenc király visszaállító rendelete Leleszt Jászóval egyesítette.**

A leleszi prépostságot ért sok sérelem kapcsán (a betörések, prépostok száműzetése, zálogosítások, stb.) az alapító oklevelek megszűnéseit az alábbi királyok állították vissza:

1214 II. Endre
1334 Károly király
1342 Lajos király
1364 Lajos király
1406 Zsigmond király
1486 Mátyás király
1802 I. Ferenc király

JÁSZÓVÁR

Árpádkori neve: Jazou, Jazow

1170 előtt alapították a prépostságot az egri egyházmegyében, de Esztergom joghatósága, Váradhegyfoknak filiája szerint.

1234 előtt már filiákat alapítottak, Garabot és Ócsát.

1255 IV. Béla oklevele az alapítást megerősíti ezzel a szöveggel „elődeink által alapított"... Tehát az alapítás pontos ideje és alapítója ismeretlen. IV. Béla és testvére Kálmán Szlovénia hercege birtokadományozásával és új monostor építésével is segítette Jászót. A kegyuraság itt is közvetlenül a magyar királyt illette. A XIII. századtól kezdve jelentős hiteleshelyi munkavégzést jegyeztek. A levéltára fennmaradt.

1552 Ollgas György prépost halála után másfélszázad évig Jászó kommendátor prépostok kezére került

1697 Az alsóausztriai Pernegg apátja visszaszerezte a monostort a rend számára.

1702 Az apát kénytelen volt – nehéz anyagi helyzete miatt – az apátságot eladni a morvaországi Louka-i apátságnak.

1770 Sauler András prépostnak sikerült Jászót Loukától függetleníteni.

1787 II. József rendelete a prépostságot feloszlatta.

1802 I. Ferenc király visszaállító rendelete Jászót Lelesszel és Várhegyfokkal egyesítette.

NAGYKAPOS

Régi nevei:	**1332-37-ig**	**Copus, Kopus**
	1364	**Kapus**
	1400	**Kapus, Eghazas-Kapus**
	1414	**Kápolnás-kapus**
	1417	**Kapus oppidum (mezőváros)**
	1469	**Nywyczkes-Kapos**

1131 II. Béla király birtokaiból, keresztapai ajándékul Boleszlónak, a későbbi váci püspöknek adományozta az ungi Kapost is.

1180 Boleszló váci püspök a II. Bélától kapott birtokból alapította a leleszi prépostságot.

1261 IV. Béla király megerősítette az egri püspökséget.

1333 **-ban a kaposi rom. kat. plébánia (és a Szt. Márton templom), már fennállt. A pápai tizedjegyzék szerint Ung megye egyik legnépesebb és leggazdagabb hitközsége volt, melynek plébániája 43 garast fizetett a pápai pénztárba. A reformáció idején majdnem valamennyi ungi rom. kat. plébánia szünetelt, csak az ungvári, a kaposi és a pálóczi hitközségben volt valamilyen élet.**

1363 **A megyei közgyűlés esküdtjei a kaposi Szent-Márton egyházban esküt tettek arra, hogy az Isten és a szent korona iránt tartozó hűséggel mindenben igazságosak lesznek.**

1364 **A pálócziak az alispán jegyzőjét, azonkívül Vince kaposi rkat. Plébánost és káplánját Jánost gyalázó szavakkal illették.**

1370 **A csicseri nemesek Kaposon a konvent jobbágyait lovakkal taposták és az ottani templom kapuját neki gurított kerekekkel bedöntvén a szent épületet kirabolták, sőt felgyújtásával is fenyegetőztek**

1375 **A csicseri Domonkos János a kaposi Szt. Márton egyházban több társával együtt hatalmaskodott.**

1493 **Kaposon káptalan iskola működött.**

1530 **Homonnay testvérek Lesenczy Antallal együtt elfoglalták Kapos városát és a templomot minden egyházi felszerelésétől megfosztották.**

1533 **Ferdinánd király Serédy Gáspárt bízta meg, hogy Kapost a leleszi konventnek visszaadja.**

1550 **A „Kiskaposi rom.kat. plébánia története" c. feljegyzése szerint már Kaposon is terjedt az új vallás. Az itt lakó szerzeteseket a reformáció elűzte.**

1570 **A kaposi katolikusoknak már nem volt papjuk, a hívek száma nagyon megcsappant. A megmaradt katolikusok mint filiálisok Csucserhez, Pálóczhoz és még Dobóruszkához is tartoztak. A csicseri rom.kat. plébánia levéltárában őrzött régi anyakönyv hátlapján lévő feljegyzésből az is kitűnik, hogy Kaposon több mint száz éven keresztül nem volt rom. kat. plébános.**

1580 **-as évek után Pázmány Péter vezetésével megindult az ellenreformáció. Ung megyében, így Kaposon is az ellenreformáció elszánt harcosa Báthory Zsófia volt.**

1698 **Novák József egri kanonok feljegyzésében már az élő kaposi hitközség nevét megtalálhatjuk.**

1772-1778 **Kádas Ernő kaposi premontrei kanonok plébános siralmas sorokban ecseteli a kaposi hitközség sorsát. A rom. kat. hívők száma 10 családra csökkent. A templomok úgyszólván romokban álltak. A buzgó hívek a szokott ájtatoskodásaikat Csepely helységben az akkori Mokcsay család**

katolikus ágának házában, az egyik nagy szobát kápolnának átalakítva végezték. (L.: „Az ungi református egyházmegye" c. könyv hivatkozása a „Kaposi rom. kat. plébánia története" c. feljegyzésre.

1781 **II. József türelmi rendelete hozta meg a római katolikusok és református egyházak között az általános enyhülést.**

1784 **március 17-én a reformátusok folyamodvánnyal éltek II. Józsefnél, melyben a Kapos közepén lévő romos templomot kérik nyilvános istentiszteletek megtartása céljából, mivel a csepelyi templom már szűk volt részükre. A katolikusok már 10 családra csökkentek, a reformátusok lélekszáma 524 volt. Ez év május 4-én a felség helytartó tanácsa vizsgálat elé vette a kérelmet. A vegyes bizottság tagjai voltak: Tahy József (de Tah), Csicseri Orosz István, stb. A leleszi konvent küldöttje Schochovitzky ágost rendi tag kijelentette, hogy a templomot csupán a „revolúciók" alatt occupálták a protestánsok. Egyébként az a Szt. Márton püspök tiszteletére volt felszentelve. Végül a konvent küldöttje hozzájárult, hogy a temlom a reformátusoké legyen.**

1803 **márc. 23. I. Ferenc apostoli király nevéhez fűződik a szatmári egyházmegye alapítására vonatkozó elhatározása az alapító oklevélben foglaltak szerint. Ez év augusztus 9-én VII. Pius pápa az apostoli bullájában a királyi intézkedést megerősítette. Így Kiskapos is átkerült a szatmári egyházmegyéhez.**

1815 **Zásio András jászóvári prépost Szent Simon és Judás apostolok tiszteletére a templomot újjáépíttette Kaposon és a leleszi kegyuraság alatt plébániává avatták. Anyakönyve 1816 óta van.**

1848 **Kapos földesura a jászói prépostság, mint a lelesziek utódja. Kaposon 231 rom. kat., 30 gkat., 814 ref., és 34 zsidó élt.**

1907 **A kaposi plébániát újra építette dr. Takács Menyhért jászói prépost prelátus. A kegyur és a község közösen fenntartott az iskolában egy tanítót. Flébánosa dr. Pácz Sándor, János volt.**

1914 **Nagy- és Kiskapos és Csepely Nagykapos néven egyesült. Lakosainak száma: 2722, ebből 1092 rkat., 370 gkat., 782 ref., 8 ágev., 470 zsidó. Egy romkat., kettő ref., és egy zsidó temploma volt. Iskolái: egy állami, egy romkat., és egy ref. Népiskola.**

1818 **Az ungi főesperesség elszakadt a szatmári püspökségtől és önálló apostoli kormányzóság lett.**

1939 **Az első kormányzó Tahy Ábris az ungvári főesperes volt. Az adminisztratura a kassai püspökséghez csatlakozott.**